

[kommentar]

Kathrine Skretting

Farvel til NMT på papir

Jeg har tatt fram Norsk medietidsskrift nummer 1, 1. årgang 1994, i vemod over at NMT på papir viser seg å bli et 20-årig foretak. Tidsskriftet går videre, men fra og med 2015 i digital utgave. Gjensynet med NMT 1/94 inspirerer til mimring. Med det første nummeret i hendene kommer prosessen bak opprettelsen opp i bevisstheten, sammen med tanker om hvordan framtiden vil bli.

Norsk medietidsskrift blir født

I august 1993 arrangerte Norsk medieforskerlag den nordiske medieforskerkonferansen i Trondheim. Som lokalt medlem av medieforskerlagets arrangementskomite hadde jeg hendene fulle, men etter festmiddagen, seint på kvelden, kom Trine Syvertsen bort og presenterte en idé om et norsk medietidsskrift. Ideen var utviklet i Oslo, og hun hadde diskutert med Terje Rasmussen: Burde ikke norske medieforskere ha et sted å publisere? Burde ikke ny, norsk medieforskning spres og gjøres tilgjengelig, ikke bare for det relativt lave antall medieforskere, men også for det store antall studenter og for andre interesserte? Jeg svarte ja uten å nøle, og vi var enige om at tidsskriftet måtte dekke hele bredden i norsk medieforskning. Norsk medieforskning hadde imidlertid nylig lagt bak seg en periode med relativt intense debatter om hva medieforskning egentlig var og skulle være. Det dreide seg særlig om samfunnsvitenskapelige metoder opp mot humanistiske tilnærminger. Som et nasjonalt tidsskrift burde redaksjonen bestå av representanter for de ulike medieforskningsmiljøene i Norge, bredt sammensatt geografisk, men også i forhold til faglig bakgrunn. Både humanister og samfunnsvitere måtte sitte i redaksjonen, men vi var enig om at det ville være klokt å styre utenom de som hadde vært mest aktive i debattene.

Trinn 1 i prosessen gikk ut på å presentere idéen om et medietidsskrift på Norsk medieforskerlags generalforsamling, som fant sted allerede dagen etter festmiddagen. Norsk medieforskerlag måtte være tidsskriftets eier og dets organisatoriske hjem. Saken kom opp som eventuelt-sak på generalforsamlingen, som rett nok kunne virke litt blass formiddagen etter festmiddagen, men det ble gitt positiv støtte til videre utvikling og konkretisering av tidsskriftideen.

Som trinn 2 ble det satt ned en foreløpig redaksjon. Erfaringene med tidsskrift-utgivelser var kanskje noe begrenset, men Borghild Gramstad, som norsk Nordicom-representant, visste en del om utgivelser, og presseforskere vet mye om presse. Rune Ottosen var med, og forklarte at man måtte ha en ansvarlig redaktør. Hvem skulle det bli? Borghild Gramstad ville være redaktør for bokanmeldelsene. En viktig jobb, ettersom vi var enige om at tidsskriftet skulle ha en fyldig seksjon for bokanmeldelser. Leif Ove Larsen henviste til at i saker som dette, pleide han alltid å være kasserer. Dermed fikk han hovedansvar for økonomien. Oddgeir Tveiten var litt sugen på tidsskriftet som objekt, og fikk hovedansvar for design og produksjon. Både Borghild Gramstad og Oddgeir Tveiten var styremedlemmer i medieforskerlaget, og sørget også for at arbeidet med tidsskriftet foregikk i samsvare med lagets ønsker.

Så var det spørsmålet om ansvarlig redaktør. Terje Rasmussen, Trine Syvertsen, Rune Ottosen og jeg vekslet blikk. Ansvaret virket tyngende. Gikk det an å ha to ansvarlige redaktører? Vi konkluderte med at funksjonen skulle deles mellom Trine Syvertsen og undertegnede. For min del var status som trønder og kvinnelig humanist utslagsgivende.

Hva skal barnet hete?

Spørsmålet om navn på tidsskriftet sto på agendaen for et av de første redaksjonsmøtene. Vi prøvde oss med brainstorming, men ingen spenstige forslag kom opp. Det enkleste er ofte det beste, som det heter, og redaksjonen sto samlet bak forslaget *Norsk medietidsskrift*, som var saklig og informativt. Kanskje har navneforslaget sammenheng med at redaksjonen var både samstemt og ambisiøs når det gjaldt det vitenskapelige. NMT skulle bli et vitenskapelig tidsskrift av god kvalitet, med forskningsartikler som skulle være konsulentbehandlet av likemenn, og forholde seg til internasjonale peer review-prinsipp. Da var det fint at også tidsskriftets navn signaliserte saklighet og seriøsitet.

Ja, de penga

Ikke bare navnet men også økonomien, var et sentralt spørsmål for redaksjonen i oppstartsfasen. Trykkestøtte måtte selvsagt søkes. Annonseinntekter kunne gi noen kroner, men vi så for oss at abonnementsinntekter ville være helt nødvendige for å få budsjettet i havn. Spørsmålet om abonnementet skulle tegnes separat, eller være innbakt i medlemsavgiften til medieforskerlaget, framsto som vanskelig. Ville medieforskerne reagere negativt på en betydelig forhøyet medlemsavgift? Ville en slik løsning i realiteten kunne svekke medieforskerlaget? Studentene på høyere grad, som vi gjerne ville ha med, både i medieforskerlaget og som tidsskriftlesere, kunne det være fare for at de ville oppfatte en slik samleløsning som

for kostbar? Men på den andre siden: det ville gi oversikt og forutsigbarhet at medieforskerlagets medlemmer også var tidsskriftets abonnenter. Og ville det ikke bli mye styr og ekstraarbeid med to separate økonomier for to, tross alt, såpass små virksomheter? Som kjent ble det til at NML-medlemskap innebærer NMT-abonnement. Med en redusert avgift for studenter, viste det seg at angsten for frafall og rekrutteringssvikt var ubegrunnet.

Innholdet

Ser vi nærmere på NMT nummer 1, årgang 1 1994, finner vi at det har et tema: *Nytt fjernsyn – gammel offentlighet?* Tre av artiklene kretser rundt temaet, nemlig Espen Ytrebergs *Offentlighet, mangfold og kvalitet i fjernsynet*, Knut Hellands: *Nyhetskonvensjoner i fjernsyn: Om å få nyhetene til å se ut som nyheter*. I mitt personlige eksemplar er forøvrig denne artikkelen full av understrekninger og notater i marginen. Artikkelen har tydeligvis gitt materiale til en forelesning, også i tråd med et av de bruksområdene vi så for oss at tidsskriftet skulle dekke. Den tredje temaartikkelen het *Valgkamp og kanalkonkurransen: Fjernsynets dekning av stortingsvalget 1993*, skrevet av Tore Slaatta. Redaksjonens politikk var at hvert nummer av *Norsk medietidsskrift* skulle ha et tema. Et par-tre artikler skulle knyttes til temaet. I tillegg skulle det være en eller to artikler som ikke hadde med temaet å gjøre, for å øke sjansene for at alle lesere ville finne noe av interesse i hvert eneste NMT-nummer. I 1/94 skrev Wenche Mühleisen om kvinnelig erfaring og filmspråk, og Odd Raaum om etikk som mediepolitisk tema.

I tillegg skulle det være småstoff, fortrinnsvis aktuelt og tankevekkende, om ting i tiden. Det første nummeret bragte et intervju med Jorunn Veiteberg, daværende redaksjonssjef i NRK fjernsynets kulturavdeling, *God kultur – i godt fjernsyn*, skrevet av Mette Hægeland, samt en meningsytring av Per Olav Reinton: *1994: Tiltiten til TV-skjermen*, et friskt og velargumentert angrep på Berlusconi for hvordan han brukte TV-kanalene sine til å vinne valget i Italia.

Bokmeldingsdelen var omfattende i det første NMT-nummeret, hele 33 sider. Et prinsipp i redaksjonen var at alle medieforskningens norske doktorgrader skulle anmeldes, og det hadde samlet seg opp noen slike. Et annet prinsipp var at anmeldelsene skulle være grundige for å gi god informasjon om ny litteratur til leserne.

NMT 2014: et sterkt og veletablert tidsskrift

Egentlig er det imponerende at *Norsk medietidsskrift* har utkommet kontinuerlig i tjue år, som et eklatant eksempel på norsk dugnadsånd. Redaksjonsmedlemmer kommer og går. Mange har tatt sin tørn, og det vet alle som har gjort redaksjonsarbeid for NMT, at det er en tørn å ta. Ganske mye arbeid. Avslagsprosenten på arti-

kler har de siste årene ligget opp mot femti. Det betyr at svært mange artikler skal gjennom redaksjonen i løpet av et år. Konsulenter må skaffes. Så er det bokmeldingene, økonomien, kort sagt: norske medieforskere har lagt ned mye arbeid gjennom disse tjue årene. Dugnaden omfatter ikke bare dem som har jobbet i NMT og NML, men også medieforskere som har bidratt som forfattere, konsulenter eller bokanmeldere. *Gaveøkonomi*, skriver Mette Hjort (2012), riktignok i en noe annen sammenheng. I en tid hvor mye telles i universitets- og høyskolesektoren og rapportpresset er økende, ser Hjort allikevel mange eksemplarer på at gaveøkonomien fortsatt fungerer. Forskere gir arbeidet sitt til noe de synes er viktig, som for eksempel å utvikle nye studieprogram, stable et forskningsprosjekt på beina, eller drive et medietidsskrift. Hjorts poeng ligger i at institusjoner i større grad bør legge til rette for at den akademiske gaveøkonomien kan utfolde seg. Resultatet kan bli god forskning og god undervisning, samt initiativrike ansatte som trives på jobben.

Papir, farvel

Jeg sitter som sagt med 1/94 i hendene. Ikke noe glanset papp, men et enkelt kartongomslag i tre farger: cerise, svart og grå, med tidsskriftets navn og opplysninger om artiklene på forsiden. Ettersom vi snakker om en trykksak på 135 sider, har tidsskriftet en viss tyngde. Det ligger godt i hendene.

Kommende nummer, NMT 1 2015, vil bli en elektronisk utgave, tilgjengelig for meg på den store PC-skjermen på skrivebordet. Jeg vil også kunne ta fram NMT 1 2015 på IPaden, kanskje for å lese det på trikken på vei til jobb, eller hjemme i sofaen mens noe kjedelig foregår på TV. Smarttelefonen er for så vidt også en mulighet, men jeg er ikke glad i å lese på en så liten skjerm.

Leseforskerne i Stavanger, med Anne Mangen (2008) i spissen, har sammenliknet det å lese noe som er trykt på papir, med å lese på skjerm. Undersøkelsen dreier seg om ungdom, og resultatene peker i retning av at det fysiske objektet, boka, har en viss betydning for læring. Taktile elementer er viktige. Man holder boka i hendene sine, men bruker fingrene på flere måte, og dette gir andre inntrykk enn når man forholder seg til en skjerm. Et annet forhold av betydning for læring og for å huske det man leser, ligger i trykksaken som et helhetlig objekt. Leseren får en oversikt over begynnelse og slutt, og over hvor lang den teksten man skal tilegne seg egentlig er. Man kan lett tjuvlese litt på kryss og tvers, hvis man gikk glipp av et poeng i starten, eller trenger å vite hvor man skal i land. En skjermtekst er mindre oversiktlig. Den ligger ikke fast, slik som bokteksten gjør. Som leser *skroller* man. Selv liker jeg ikke så godt den flimringen foran øynene som skrollingen medfører, men jeg liker godt selv å kunne definere den bokstavsstørrelsen som passer mitt syn perfekt.

Anne Mangen inngår i et omfattende internasjonalt fellesskap av leseforskere, og flere undersøkelser om lesing på papir kontra skjerm foreligger. Resultater trekker i retning av at læringsgevinstene er lavere ved lesing på skjerm enn på papir,

selv om forskjellene i flere av studiene er små (Jabr 2013). De digitale mediene er flyktige, mobile og dynamiske, mens læring krever tid og mental anstrengelse. I læringsammenheng kan det også være en utfordring at det er lett å flykte fra lesingen på skjermen. Facebook, spill og underholdning er bare et par tastetrykk unna og utgjør en betydelig fristelse, kanskje ikke bare for ungdomsskoleelever?

Inn i framtiden med NMT

Det har vært fint å ta fram NMT 1/94 igjen og bla igjennom tidsskriftnummeret. En viss papirnostalgi melder seg, det står ikke til å nekte. Fordelene ved digitale tidsskrift er imidlertid mange. I tillegg til tilgjengeligheten har vi for eksempel søkbarheten. Stadig vekk trenger man å sjekke en gammel artikkel, og det lett å søke den opp elektronisk. Så har vi økonomien, som man aldri kommer utenom, samt bærekraften. Trær kan med fordel brukes til andre ting enn papirmasse. Overgangen til digitale tidsskrift er global, og en av NMTs sentrale finansører, Norges forskningsråd, har gjort digital utgivelse til en nødvendig betingelse for støtte. *Open access*-løsningen har også potensial til å bringe tidsskriftets innhold ut til flere interesserte lesere.

Oppsummert: *Content is king!* Det vil være innholdet det står på for Norsk medietidsskrift, også i framtiden. Gode artikler vil få lesere. Det redaksjonelle arbeidet vil i den sammenhengen fortsette omtrent som før. Norsk medietidsskrift vil være basert på dugnadsånd eller gaveøkonomi også i framtiden, og vi kan alle bidra.

Kathrine Skretting, professor
Institutt for kunst- og medievitenskap, NTNU
E-post: kathrine.skretting@ntnu.no

Litteratur

- Hjort, Mette (2012): «Game of Assessment» in Mette Hjort and Meaghan Morris (eds.) (2012): *Creativity and Academic Activism: Instituting Cultural Studies* Durham: Duke University Press
- Jabr, Ferris (2013): «The Reading Brain in the Digital Age: The Science of Paper versus Screens» i *Scientific American* April 11 2013, lest på www.scientificamerican.com/ 8. 10.2014
- Mangen, Anne (2008): «Hva er skjermttekster, og hva gjør de med måten vi leser på?» i Mangen, Anne (red.): *Lesing på skjerm* UiS
- Norsk medietidsskrift (1994) nummer 1, årgang 1 Oslo: NML
- Utredning om *Overgang til elektronisk publisering for Norsk Medietidsskrift*, Saksforelegg til ordinær generalforsamling 2012.